

ЄВРЕЙСЬКИЙ АНТРОПОНІМІКОН НА ХЕРСОНЩИНІ

Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку». — №18. — м. Переяслав-Хмельницький. — 2015. — С. 367 – 369.

Історія єврейського народу повчальна для українців. Усі завойовники й поневолювачі, що збиралися знищити єврейський народ, самі давно зникли. Але досі є єврейський народ і відроджена ним держава. Після майже двохтисячолітнього полону у євреїв вистачило сил не тільки відродитися як нація, а й відродити в усіх функціях вічну єврейську мову іврит. Відродження гебрайської мови має величезне значення, бо, як відомо, однією з найістотніших ознак нації є наявність однієї спільної мови. В Україні чи не найбільша діаспора євреїв у світі. У Херсоні до Другої світової війни проживало біля 14 тисяч євреїв, а в цілому на Херсонщині – понад 16 тисяч. Єврейські імена та прізвища зустрічалися в нашому краї досить часто, але ніколи не вивчалися. Тому тема нашої статті актуальна і потрібна для ознайомлення з історією рідного краю.

На території України єврейські номени досліджував С.Вайсенберг («Южнорусские евреи» 1895р.) та І. Кулішер («Сборник имён, употребляемых евреями в России» 1911р.).

Як свідчить порівняльний аналіз єврейських імен, в умовах розсіяння народу по різних територіях вони зазнавали впливу інших мов і культур. Змінювались імена і під впливом релігійних поглядів. Через бажання увіковічнити ім'я родича нерідко чоловічі імена перетворювали на жіночі. Так, наприклад, Мілка наречена по діду – Шміль, ім'я Веля – від імені дядька Велвел. Очевидно, що багато імен, значення яких наразі неможливо пояснити, утворилися саме так.

Серед цих імен трапляються й такі, що утворилися «осмислено», тобто збережений корінь слова вказує на походження: Діна від Данііл, Хана від Хейне.

Деякі імена стали перехідним мостом до більш сучасних імен євреїв, які називають християнськими, правильніше буде – загальноєвропейськими, хоча насправді вони є чисто язичницькою спадщиною, або європеїзацією семітичного кореня. Як наприклад, сучасні Леонід і Люба, що є переробкою імен Лейба і Либа. У древні часи під впливом античного еллінізму Гілель став Юлусом, Йосип – Язоном, Хаїм – Єфимом (або Юхимом).

Такі зміни викликалися самим життям, оскільки євреї спілкувались з місцевим населенням, не завжди їхні імена були зручними для вимови. Тому частина єврейських імен записана в українській інтерпретації: Крейна – Клара, Гершко – Григорій, Вигдор – Віктор, Хайкель – Харитон, Лее – Олена, Вольф – Володимир, Шейндл – Софія.

Дослідження єврейських імен на Херсонщині показують, що їх було не так уже й багато, бо більшість з них повторюється. Так, на першому місці стоїть ім'я Моше (Мойсей), на другому – Авраам, третє місце належить Якову – родоначальнику 12 поколінь євреїв.

У кінці ХХ на початку ХХІ століть популярними стали імена Ілля, Хаїм, Менахем, Мордехай, Арон, Ізраїль, які асоціюються з народною єдністю. Серед жіночих імен на першому місці стоїть ім'я праматері євреїв – Сари, за нею слідує – Ревека, Лея, Рахіль, Маріам, Естр, Хана.

Серед єврейських антропонімів найчастіше зустрічаються вибудовані за моделлю «особисте ім'я людини». Їх семантиці особливого значення надавали батьки та раввини, які записували імена в синагогах. Аналіз номенів євреїв свідчить, що на першому місці серед них стоять імена видатних біблійних героїв та прабатьків, як-то: Мойсей, Йосип, Давид, Ісаак, Авраам. Перевага, що надається цим іменам, очевидно, криється у їх семантиці.

Авраам – перший праотець єврейського народу. Він присвятив своє життя розповсюдженню знань про Б-га на землі. Авраам знаменитий своєю добротою. Значення його імені «батько багатьох народів».

Мойсей — древньоєврейське чоловіче ім'я, що згадується в Біблії, в Торі і в Корані.

Існує кілька версій походження і значення цього імені. «Мойсей» – значить «врятований з води». Так могла назвати дитя єгипетська принцеса, знайшовши його в папірусі на березі річки Ніл. За іншою версією – це ім'я єгипетського походження й означає «дитя». На користь цієї версії свідчить той факт, що ім'я Моша (Мойша – скорочене від Мойсей) входило в імена фараонів Єгипту: Рамсес – Ра – мосес – «син бога Ра», Тутмос – «син бога Тота» (бог освіти і науки в єгиптян). Можливо, що Мойсей спочатку мав ім'я, яке вказувало на те, що він дитя якогось бога, але після виходу євреїв з Єгипту перша частина імені Мойсея відпала. Є ще одна версія про тотожність Мойсея і фараона Яхмоса, корінь імені якого походить з древньої мови й означає «людина» або «чоловік». Варіантів цього імені в різних мовах світу багато:

- а) Моше, Мойше, Мейше, Миши, Мовша – єврейські варіанти імені;
- б) Муса – варіант імені в ісламських країнах;
- в) Моузес – англomовний варіант;
- г) Мовсес – вірменський варіант;
- д) Мойсей – український варіант.

Мойсей (Моше) – найвизначніший з пророків, що вивів євреїв з Єгипту, водив їх пустиною сорок років, аж поки не виросло нове покоління, яке не знало рабства. Якщо це ім'я означає «той, що його витягли з води», то у цьому імені глибокий зміст – адже Мойсей фактично «витягнув» єврейський народ з рабства.

Аарон – означає «той, що світиться». Він був першим священиком і прославився тим, що «любив мир і прагнув миру», світився добротою.

Залман – це ім'я є аналогом імені Соломон, що значить «мудрий». Соломон – син царя Давида, наймудріший з людей, побудував перший єрусалимський храм.

Берко (Берел) – буквально означає «ведмідь», символізує силу, перекликається з аналогом Дов, що на івриті означає «ведмідь».

Лейб – значить «лев» – символ царювання, за єврейськими джерелами – символ коліна Йегуди.

Іцхак (Ізя) має семантику «він сміятиметься». Іцхак – другий патріарх єврейського народу. За Кабалою Іцхак мав можливість контролювати й керувати фізичним світом.

Йосип означає «возвеличить Всевишній». Йосип – один із синів Якова, який був проданий у рабство в Єгипет і став правою рукою фараона. Його ім'я за Кабалою означає «з'єднання»

Леві має значення «супровідник». Він, дійсно, виконував такі функції у Єрусалимському храмі.

Мордехай означає «воїн». За писемними джерелами, він пророк і чоловік Естер, який допоміг їй врятувати євреїв від тотального знищення в епоху Пуріма.

Шломо походить від «шалом» – «мир», а друга версія – від «шалем» – «досконалий», «цілісний». Оскільки це ім'я вважається синонімом імені Соломона, то семантика його повністю збігається з характером і вчинками особистості.

Шмуель (Самуїл) вживається із значенням «Бог почув». Життя, яке він прожив, підтверджує, що, дійсно, Бог почув його молитви і подарував довге і щасливе життя.

Яків означає «той, що тримається за п'ятку» Яків – третій патріарх єврейського народу, який мав дванадцять синів, які започаткували дванадцять поколінь Ізраїля. Друге значення цього імені – «гармонія», «цілісність».

Серед єврейських імен значне місце посідають жіночі імена, кожне з яких має свою семантику.

Так, ім'я **Малка** означає «цариця», а дуже популярне сьогодні – **Сара** – «володарка», «правителька». **Сара** в Торі – велика пророчиця, перша з праматерів, дружина Авраама й мати Іцхака. Варіантами імені є Сарі, Саріт, Саріата.

Фріда – красиве ім'я означає «мирна» на мові ідеш.

Хана – має значення «приємна», «милосердна», «красива». Це ім'я асоціюється зі здатністю жінки молитися від усієї душі і складати молитви. Хана в ТаНаХе молиться Богу, просить його про народження сина; Всевишній прислухався до її молитв і послав їй сина Шмуеля – майбутнього пророка.

Хая – «жива», «та, що живе», за Торою – це перша жінка, «мати всього живого». Варіант імені – **Єва**.

Естер – означає «зірка». На івриті це ім'я тлумачиться, як похідне від кореня «ховати», «сховати». Йдеться про те, що Естер врятувала євреїв від знищення царедворцем Амаком. Друге тлумачення кореня «сховати» таке: відомо, що Естер була дуже красивою жінкою, але те, що було «сховане» під очей, – її внутрішні якості, властивості характеру, були ще прекрасніші.

Дора – жіноче ім'я, що запозичене євреями з грецької мови – Доротія, Ісидора, Феодора – з самого початку мало скорочену форму в івриті і означало «подарунок», «дар».

Адель – «благородна», «урівноважена», ім'я в часи середньовіччя було запозичене в іврит з німецької мови.

Ривка – має значення «упряжка». За Торою Ривка – четверта праматір євреїв. Дружина Іцхака і мати Якова. Існує кілька варіантів цього імені: Рифка, Ребекка, Ревекка.

Рахель – означає «вівця», має таке ім'я за свій тихий, спокійний характер. Рахель за Торою – одна з праматерів, дружина Якова і мати Йосипа, яка просить Всевишнього змилостивитись над її синами – єврейським народом, зберегти його. Тому її вважають «заступницею євреїв».

Ціля – «та, що перебуває в тіні Бога». Варіанти імені: Ціля, Ціла.

Фаїна – ім'я, запозичене в іврит десь у 303 –304 роках до нашої ери з грецької і вважається єврейським. Має значення «сяюча», «блискуча».

Хаман – варіантні форми: Геня, Гєся, Гінда, Гітля – древньо-єврейське ім'я, що означає «милосердна», «лагідна» (на теренях України – Ганна).

Опрацювавши наукові джерела і провівши власні дослідження семантики єврейських імен, доходимо висновку, що вони сягають своїм корінням у сиву

давнину, в біблійні і добіблійні часи. Щоб чітко встановити їхню семантику, необхідно, крім сучасних словників оперувати знаннями, що стосуються назв і понять, які не використовуються в сучасній українській літературній мові.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Вайсенберг С. А. Южнорусские евреи / С. А. Вайсенберг // Этнографическое обозрение. – 1913. – №1–2. – Книги ХСVI – ХСVII. – С. 76 – 109.
2. Кулишер И. Сборник имен, употребляемых евреями в России / Иосиф Кулишер. – Житомир, 1911. – 84 с.
3. Непомнящий Б. Херсон еврейский: Трагедии и судьбы / Борис Непомнящий. – Херсон: Олди –плюс, 2010. – 340 с.